

Verhalen vertellen is een vak apart

Valt er een sterk verhaal te smeden over de strook vasteland langs de waddendijk? Een verhaal waardoor sommige mensen zullen gaan denken: Wat woon ik toch eigenlijk in een bijzondere streek. Of, als ze er zelf niet wonen: *Daar* zou ik nou weleens een dagje, of een paar dagen, naartoe willen. En tegelijk ook een verhaal dat richtinggevend werkt voor beleidsmakers en ruimtelijk ontwerpers, die dit landschap levend en leefbaar willen houden en meer beleefbaar willen *maken*.

Dit alles is immers de bedoeling van een zogeheten Sterk Verhaal, als ik Hans Mommaas goed heb begrepen.

In elk geval is de roep om zo'n aantrekkelijk, aansprekend verhaal of 'profiel' het uitgangspunt van dit symposium. Mij is gevraagd hoe ik, als journalist met speciale belangstelling voor landschap, aankijk tegen de kansen voor zo'n verhaal.

Met het schrijven van verhalen over landschap, de mensen die er wonen, de dingen die ze vinden van het landschap en de plannen die ze ermee hebben, begon ik zo'n vijftien jaar geleden, in dienst van dagblad Trouw. 'Correspondent Noord-Nederland' heette mijn functie officieel. Dat klonk wel een beetje alsof het Noorden buitenland is. En zo werd het inderdaad ook min of meer gezien door collega's in Amsterdam, die me altijd erg meelevend aankeken als ik weer eens 'helemaal uit Groningen' was gekomen om een vergadering bij te wonen. En ook weer heel meelevend keken als ik aan het eind van de middag weer 'helemaal terug naar Groningen ging.'

Hoewel ik de afstand tot de Randstad zelf niet al groot ervaar, beviel het mij wel: die associatie van mijn standplaats met exotisme en afgelegenheid. Het maakte mijn werk hier wel zo spannend. En dat het Noorden ook echt spannend is, ontdekte ik al snel. Hoewel ik ben geboren en opgegroeid in het Noorden, viel er voor mijzelf nog veel te ontdekken in deze contreien, en dat is nog steeds zo. De Friese en Groningse strook land langs de Waddendijk bijvoorbeeld, was een van die ontdekkingen, waarover straks meer.

Inmiddels werk ik bij het tijdschrift Noorderbreedte, dat al 35 jaar aandacht schenkt aan het noordelijke landschap: aan de ontstaansgeschiedenis van dat landschap evenzeer als aan nieuwe ontwikkelingen. En ook bieden we een podium voor visies van alle mogelijke betrokkenen op de noordelijke ruimte.

Bij Noorderbreedte beschouwen we het conglomeraat van Friesland, Groningen en Drenthe als een rijk gevulde voorraadschuur. Naar hartelust speuren we daar rond en verzamelen wat we

wonderbaarlijk, mooi en belangwekkend vinden. Daar gaan we in het veld en achter onze computers verder mee aan de slag. Op die manier vormt zich een tweemaandelijks impressie van het Noorden, in woord en fotografie. Waarvan we hopen dat de vonk overspringt op de zesduizend vaste abonnees en andere lezers, waarvan overigens een kwart niet zelf in het Noorden woont.

Dit wat betreft mijn achtergrond in het vertellen van verhalen. Zometeen zal ik betogen dat verhalen vertellen een vak apart is. Maar eerst zou ik met u willen kijken naar bestaande verhalende elementen over het gebied in kwestie, die in de richting wijzen van speciale kwaliteiten. Kwaliteiten die in het kader van het streven naar een Sterk Verhaal natuurlijk opgespoord dienen te worden.

Daarvoor ga ik in de eerste plaats te rade bij mijn eigen fascinatie voor de kuststrook, een fascinatie die zoals al gezegd ontstond in mijn dagbladTrouw-periode.

Net in het bezit van een rijbewijs, besloot ik de verste uithoeken van mijn territorium op te gaan zoeken. Ik woonde toen al tien jaar in de stad Groningen. Maar net als de meeste mensen had ik in het uiterste noorden zelden iets te zoeken gehad, afgezien van de veerboot naar de eilanden. Er was duidelijk geen sterk verhaal dat mij er heen wilde lokken, het was echt nog de tijd van het Tao-cultuurtoerisme, zoals Huub Mous het in een recente publicatie noemt: dat wil zeggen dat je niets doet om toerisme te bevorderen, volgens Mous de beste manier om hoogwaardig cultuurtoerisme op gang te krijgen.

Geen Sterk Verhaal dus nog, toen, maar wel had ik van alles gehoord over de Eemshaven, die vreselijke mislukking aan het wad. Die wilde ik nu weleens met eigen ogen zien.

Van het een kwam het ander.

Ik maakte ook kennis met de duizelingwekkende ruimte van de Dollardpolders. Met Noordpolderzijl en met tientallen andere plaatsen in deze uitgestrekte landbouwstreek aan zee, zonder steden, snelwegen en massatoerisme, zonder duinen, en vrijwel zonder bos en strand. Een weinig behaaglijk landschap, heel anders dan anders, en juist daarom intrigerend, zeker voor een journalist.

Ik besloot samen met fotograaf Ton Broekhuis een serie korte reportages te wijden aan plekken langs de dijk. Toen die in de krant waren verschenen, bleek een landelijk uitgever brood te zien in een boek over dit gebied. Zodoende ontstond het idee om uitgebreid met bewoners te gaan praten over hun omgeving en die verhalen op te tekenen. Hoe keken boeren, dichters, natuurbeschermers en slikwerkers om zich heen? Wat wisten ze te vertellen over vroeger, nu en later? De bundel interviews verscheen in 2001 onder de titel *Randland, portret van de Friese en Groningse kuststrook*.

Jos Bosman, die dit symposium mee heeft bedacht, veronderstelt dat lokale verhalen zoals verzameld in *Randland*, mogelijk bouwstenen bevatten voor dat vurig gewenste, ijzersterke, verleidelijke verhaal over het gebied langs de dijk. Ik geef daarom graag een paar voorbeelden van uitspraken van bewoners die ik sprak.

Een boer uit het Minnertsga, die zijn hele leven al tegen de zeedijk aankijkt, zei: Wij kunnen hier maar één kant op. En daar was hij niet zo blij mee: dat het gebied NFB nooit is ingepolderd stak hem nog altijd.

Een dijkwerker, die vroeger, als het stormde, vaak wachtliiep langs de voormalige zeedijk, vond dat de romantiek was verdwenen met de komst van de verhoogde, veilige deltadijk.

Een dichter - uit Brantgum - merkte, heel wat lyrischer, op: Als je kaarten van dit gebied bestudeert, zie je dat sommige dorpen prachtige cirkels zijn. Hij zei ook dat de afgebrokkelde kwelderrand bij Wierum hem doet denken aan puzzelstukken, en aan de rotskusten van Normandië en Engeland. En hij stelde zich weleens voor dat de dijk er niet was, en dat je dan één grote blubberpartij zou krijgen.

Een voormalige loonwerker, actief in de lokale politiek, verklaarde kort maar krachtig: Ik heur hier. En een trotse boer, die wandelaars toelaat op zijn land, dat eindigt bij de Deltadijk, betoogde: We hebben hier een prachtig oud cultuurlandschap, en mede daaraan is het te danken dat hier geen dorpen zijn verdwenen.

Een gepensioneerde veearts en geweldige amateurfotograaf, ooit vanuit Utrecht naar Midwolda gekomen, bromde: Erg gezellig zijn de mensen hier niet. En hij ging hooguit 1 x per jaar bij het wad kijken, zei hij: 'Dan heb je het daar wel weer gezien. Zeker als je niets van vogels en planten weet'.

En een biologieleraar uit Sint Annaparochie, die indertijd niet alleen voorzitter was van It Fryske Gea maar ook wethouder met recreatie in zijn portefeuille: 'Het is, afgezien van het feit dat we het ook beslist niet willen, een illusie dat toerisme hier ooit een serieuze economische factor kan worden.'

Uit het voorgaande blijkt denk ik vooral hoe divers de verhalen zijn die mensen over hun leefomgeving vertellen. En dat is niet vreemd want iedereen is anders en heeft een andere blik op die omgeving, zelfs al woon je in hetzelfde dorp. En bovendien is Harlingen Delfzijl niet, en Visbuurt Kloosterburen niet, hoe vervelend dat ook is voor het Sterke Verhaal.

Natuurlijk valt de kuststrook ondanks zulke verschillen best te typeren: het gebied heeft onmiskenbaar charme en eigenheid doordat het helemaal aan de rand van Nederland ligt, onder de langste zeedijk van het land, met een oeroud dorpen- en dijkenrijk boerenlandschap aan de ene kant van de dijk en een bijzonder landschap van zomerpolders, kweldernatuur en slikken aan de andere kant.

Maar deze bijzondere landschappelijke kenmerken aan weerszijden van de zweewering hebben tot dusver kennelijk te weinig tot de verbeelding gesproken om mensen warm te krijgen voor het gebied.

Er mag onderhand wel een zetje worden gegeven -- het waddenTaoïsme heeft zijn langste tijd gehad. Maar of dat moet en kan met een 'sterk verhaal'?

Je zult inderdaad zoals Mommaas zei dit bijzondere landschap een economische basis moeten blijven verschaffen. En afgezien van dat argument: een gebied met de werelderfgoedstatus verdient het door

meer mensen gezien te worden. Maar die moeten dan wel weten dat ze hier een verrijkende ervaring kunnen opdoen.

Misschien voldoet een rake typering wel meer dan een groot verhaal. Vorig jaar hoorde ik een benaming die ik zeer pakkend vond, en die me dan ook is bijgebleven. Beschouw de vastelandzone als een ‘zesde waddeneiland’, opperde Dirk Nijdam tijdens een congres van de Raad voor de Wadden dat ook over toerisme ging.

Ik zou denken: adopteren die beeldspraak. Maar maak van deze maar liefst 165 kilometer lange streek geen kunstmatige eenheidsworst, maak er geen mythe van, zie af van een Sterk Verhaal dat de beleving van mensen al te zeer wil sturen. Zet liever in op **sterke publicaties**.

En die moet je niet laten maken door marketingmensen en ook niet door ambtenaren. Want het schrijven van interessante verhalen, in prettige taal, toegankelijk voor een breed publiek en tegelijk diepgravend, vraagt behalve om een vaardige pen om een onbevangen, nieuwsgierige, onderzoekende houding.

Ik zou dus willen pleiten voor langzame, eigenzinnige journalistieke projecten, uitmondend in bijzonder vormgegeven publicaties, al dan niet in digitale vorm. Die publicaties kunnen door de provincie worden gestimuleerd ter begeleiding van nieuwe ontwikkelingen in het gebied, of die nu infrastructuureel, sociaal-cultureel of artistiek van aard zijn. Qua formule denk ik hierbij niet alleen aan de themanummers en andere speciale uitgaven zoals Noorderbreedte die sinds jaar en dag maakt, maar bijvoorbeeld ook aan enkele recente Drentse uitgaven onder de titel *N34-Landschap in transit*: een drietal magazines rondom de beruchte weg van Tynaarlo naar Coevorden.

Het blad is een idee van de provincie Drenthe en het CBK Drenthe, naar aanleiding van het feit dat er momenteel ingrijpende maatregelen ter verbetering van de weg worden getroffen, waar ook nog een kunstproject aan vastzit. Doel van de publicaties is bewoners, weggebruikers, bezoekers van het gebied en de deelnemende kunstenaars informeren over de omgeving van de weg. Dat doet de redactie door middel van onderhoudende verhalen over het landschap en over de mensen die er wonen en werken. En met sterke, meer persoonlijk getinte bijdragen van schrijvers, vakmensen en wetenschappers. Ik noem dit voorbeeld omdat ik het een mooie manier vind om een gebied kleur te geven en tegelijk een breed publiek te informeren over nieuwe dingen die er plaatsvinden. Betaald door de provincie, die de coördinatie wijselijk in handen legde van een professionele redacteur.

En dit brengt mij tot een slotopmerking:

Sterke publicaties zijn een goede manier om de betrokkenheid van verschillende groepen mensen bij het gebied en bij elkaar te vergroten.